

MÜXTƏLİF SİSTEMLİ DİLLƏRDƏ İNKARLIQ KATEQORİYASININ
TƏDQIQINƏ DAİR

Məqalədə söhbət müxtəlif sistemli dillərdə inkarlıq kateqoriyasının tədqiqindən gedir. Mövzu ilə əlaqədar son illərdə ayrı-ayrı dillərdə inkarlıq kateqoriyasının müxtəlif aspektdə öyrənilməsi ilə əlaqədar bir sıra tanınmış dilçi alimlərin fikir və mülahizələri tədqiq və təhlil edilmişdir. Araşdırmalarda inkarlıq kateqoriyasının ifadəsində ilk öncə tədqiq olunan dilin spesifik cəhətlərini nəzərə almağı, ayrı-ayrı dillərdə inkarlığın ifadəsi ilə əlaqədar onların özündə ümumiləşdirdiyi əsas xüsusiyyətləri, bu və ya digər incə məqamlara diqqət yetirmək nəzərdə tutulur. Bununla belə hər bir dildə inkarlığın ifadəsinin müəyyən inkar ədatları, inkar sözləri, inkar şəkilçilərlə və inkarlıq bildirən sözlərlə ifadəsinin mövcudluğu qeyd edilir və inkarlığın ifadəsinin özünəməxsus əlamət və xüsusiyyətlərindən bəhs edilir. Məqalədə çoxaspektli və universal kateqoriya olan inkarlıq kateqoriyası yalnız sırf linqvistik baxımdan deyil, eyni zamanda ümumi-nəzəri nöqteyi-nəzərdən də maraq doğuran problem kimi izah olunur. Məhz bu səbəbdən də inkarlıq kateqoriyasının qloballığı nitqin müxtəlif səviyyələrində kommunikasiyanın xarakterinin dəyişməsi və yeni münasibətlər yaratması ilə diqqəti cəlb edir. Hesab edirik ki, inkarlıq kateqoriyası ayrı-ayrı dillərin universal və spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tədqiq edilərsə, söylənilən fikir və mülahizələrin linqvistik təzahürü özünü tamamilə doğrultmuş olar.

Açar sözlər: inkarlıq kateqoriyası, inkarlıq vasitələri, inkarlığın ifadəsi, inkar ədatları, inkar prefiksləri

Dilçilik ədəbiyyatında inkarlıq kateqoriyası və onun öyrənilməsi böyük tədqiqat əhəmiyyəti olan bir mövzudur. Bu səbəbdən də inkarlıq kateqoriyasının müxtəlif sistemli, o cümlədən də alman dilinin materialı əsasında və xüsusən də inkar affiksləri ilə öyrənilməsi məsələsinə nəzər salmaq, tədqiqat işimizlə bağlı olaraq, zəruridir.

İnkarlıq kateqoriyası həm alman dilində, həm hind-Avropa dilləri ailəsinə daxil olan başqa dillərdə, həm də Azərbaycan dilində müxtəlif sistemli dillərin materialı əsasında kifayət qədər tədqiq edilmişdir. Lakin inkarlığın inkar affiksləri ilə, eləcə də inkar prefiksləri ilə ifadəsi nəinki alman dilində, həm də Azərbaycan dilində bəzi mənbələri nəzərə almasaq, lazımı qədər geniş şəkildə tədqiq edilməmişdir. Fikrimizi bir daha dəqiqləşdirsək, dilçilik ədəbiyyatında inkarlıq kateqoriyasının malik olduğu rəngarəng məzmun, kəsb etdiyi müxtəlif mənə və xarakterik xüsusiyyətlərin tədqiqini dilçiliyin ən aktual məsələlərindən biri hesab etmək olar.

Alman dilçiləri V.Delbrük və Fr. Blats inkarlığı gözlənilənlə mümkün olmayan arasında ziddiyyət işarəsi, V.Havers, Şpitsbart isə affektivliyi inkarlıq kateqoriyasının meydana çıxmasının əsas mənbəyi, K.Xaydolf, R.İbanets, A.Əmirov (9, 32) isə inkarlığa semantik, bəzi dilçilər E.İ.Şendels, N.A.Bulax, L.F.Kumaniçkina (23, 9-12; 12, 86; 18, 19) sintaktik, bəziləri isə tədqiqat işlərində qrammatik-leksik kateqoriya kimi, N.A.Bulax, E.A.Novikov (12, 86; 20, 152) və bir sıra başqa dilçilər inkarlığı dil kateqoriyası kimi təsdiqlik və inkarlığın məntiqi təsdiq və inkara nisbətən daha geniş ifadə sərhədlərinə malik olduğunu, A.M.Peşkovski, V.V.Vinoqradov, V.Q.Admoni (21, 511; 14, 614; 8, 392) inkarlığı modal münasibətlər sahəsinə daxil edildiyini, A.M. Peşkovski (21, 510-511) eyni zamanda inkarlığı reallıq və qeyri-reallıq kateqoriyaları prizmasından, V.V.Qulıqa, E.İ.Şendels; İ.V.Andreyeva (15, 284; 10, 33) və başqaları onu müstəqil qrammatik kateqoriya kimi, L.F.Kumaniçkina (18,19) isə bir sıra nida və sual cümlələrində və digər vəziyyətlərdə, yəni arzu, şərt, güzəşt və s. ifadə olunduğu hallarda, inkar əlamətli cümlənin inkarlıq ifadə etmədiyini, yəni inkar cümlənin təsdiq bildirdiyini, O.Yespersen (17, 381), H.Suit və V.Havers kimi dilçilər inkarlığı müqavimət, ikrah hissi ilə psixoloji aspektdən, J.Maruzo inkar formalarının işlədilməsini özünü təsdiq aktı kimi, A.İ.Smirnitski, Q.N.Makarova, V.A.Radionova və b. inkarlığı obyektiv

əlaqənin yoxluğu, E.A.Kubareva, Q.Svit, Q.Fauler inkarın təsdiqə nisbətən daha emosional xarakterə malik olduğunu, müasir ispan dilində və Latın Amerikasına ölkələrində inkarlıq kateqoriyasını tədqiq edən S.A.Ferenes, X.Qaya, A.Bello, X.Kasares, K.Maldonado, K.Bal, M.Pidal, M.Sero, X.R.Pons (26, 21) kimi dilçilər inkarlığın qrammatik kateqoriya kimi, fransız dilində inkarlığın privativlik vasitələri sistemini tədqiq edən Q.S.Çinçley (27, 16) isə inkarlığın dil sisteminin ayrı-ayrı yaruslarına aid olan çoxsaylı inkar vasitələrlə reallaşdığını izah etməyə çalışırlar.

S.Abdullayev alman və Azərbaycan dillərinin materialı əsasında müxtəlif sistemli dillərdə təsdiq və inkarın sahə strukturunu, inkarlıq konstituentlərinin reallaşma şərtlərini, təsdiq-inkar formalarının transformasiya çevrilmələrini, inkarlıq sahəsində privativlərin yerini, təsdiq və inkarın məntiqi və emosional çarlığı kimi problemləri (1, 279), U.Asanova isə alman və Azərbaycan dillərində inkarlıq sahəsində leksik-frazeoloji privativlik vasitələri sistemini, müasir alman və Azərbaycan dillərində eksplisit və implisit privativlərin funksional nisbətərini, onların ümumi və fərqli cəhətlərini (4, 125), E.Yusifov alman dilində inkar prefikslərinin funksional-semantik təhlilini apararaq onların inkarlığın ifadəsindəki intensivlik dərəcəsini (6, 22), M.Abdullayeva rus və Azərbaycan dillərində iqiqat inkarın ifadə vasitələrini, iqiqat inkarlıq polineqativ konstruksiyaların sintaktik və semantik quruluşunun qanunauyğunluqlarını (2, 38), V.Süleymanova ingilis dilində privativ feillər və onların semantik-üslubi səciyyəsinə, müasir ingilis dilində yoxluq, naqislik və çatışmazlıq semantikasının ifadə imkanlarını sahə metodikasına vasitəsi ilə (5, 23), A.Abdullayeva alman və Azərbaycan dilinin materialı əsasında ayrı-ayrı dillərdə təkinkarlıq və çoxinkarlıq problemlərinin həlli yollarını, B.Məmmədov ingilis və Azərbaycan dillərində xüsusi və ümumi inkarlıq vasitələrini, həmin kateqoriyanın hər iki dildə özündə ümumiləşdirdiyi bir sıra xüsusiyyətləri (19, 19), C.Cəfərov və A.Aslanov (16, 22; 3, 92) Azərbaycan dilində inkarlıq kateqoriyası, onun ifadə vasitələrini, məna xüsusiyyətlərini, iqiqat inkar, emosional, qismən və ya natamam, şərti, qarşılıqlı, ehtimal olunan inkarlıq vasitələri problemlərini geniş şəkildə tədqiq və təhlil etmişdilər.

Göründüyü kimi, inkarlıq probleminin tədqiqinə bir sıra dilçi alimlər toxunmuş, inkarlıq kateqoriyasının özündə ümumiləşdirdiyi bir sıra xüsusiyyətləri göstərmiş, ayrı-ayrı dillərdə inkarlıq kateqoriyasının ifadə vasitələrinin və onların oynadığı rolu qeyd etmişlər.

Müasir dilçilik ədəbiyyatında inkarlıq kateqoriyasına bir sıra təriflər vermişlər. Lakin onların arasında E.İ.Şendels və S.Ə.Abdullayev tərəfindən verilən tərif diqqətə layiqdir.

E.İ.Şendels qeyd edir ki, bir dil kateqoriyası kimi inkarlıq müəyyən dil vasitələrinin köməyi ilə anlayışlar arasında neqativ əlaqələri əks etdirir (22,125). Lakin S.Ə.Abdullayev geniş funksional-semantik kateqoriya kimi şərh olunan inkarlıq kateqoriyasını aşağıdakı kimi xarakterizə edir: "İnkarlıq bir dil kateqoriyası kimi məfhum və fikirləri ifadə edən söz, söz birləşmələri və cümlələrin müəyyən pozitiv əlaqələrə uyğun gəlməməsini ifadə edir" (1,12). S.Abdullayevin inkarlıq kateqoriyasını xarakterizə edən bu tərifin prioritet cəhəti ondadır ki, müəllifin qeyd etdiyi kimi inkarlığın semantik, sintaktik və ya qrammatik-leksik cəhəti deyil, onun kəsb etdiyi müxtəlif məna və incə məqamlar tam kompakt və kompleks şəkildə öz əksini tapmışdır. Bununla da inkarlığın bir dil problemi kimi mübahisəli və qeyri-dəqiq məsələlərinin məntiqi həlli təqdim edilmişdir.

O.Yespersen inkar prefiksləri ilə ifadə edilən inkarlığı xüsusi inkarlıq adlandırır (17, 381). Lakin o, ingilis dilində un-, dis- və başqa inkar prefiksləri ilə əmələ gələn inkarlığı da inkarlığın xüsusi növünə aid edir. Buna baxmayaraq, aparılan tədqiqatlar, dil materialları göstərir ki, Azərbaycan dilində də inkar prefiksləri ilə əmələ gələn inkarlıq xüsusi inkarlıq deyil, leksik inkarlıq ifadə edir.

N.A.Bulax, L.F.Kumaniçkina, L.P.Şipulina, A.M.Şerbakova kimi dilçilər inkarlıq kateqoriyasının ifadəsində ilk öncə tədqiq olunan dilin spesifik cəhətlərini nəzərə almağı, ayrı-ayrı dillərdə inkarlığın ifadəsi ilə əlaqədar onların özündə ümumiləşdirdiyi əsas xüsusiyyətləri, bu və ya digər incə məqamlara diqqət yetirməyi vacib hesab edirlər (12, 86; 18, 19; 25, 26; 24, 18). Aparılan araşdırmalar göstərir ki, bir sıra dilçilər iki inkarın və yaxud inkarlıq vasitəsinin təsdiq ifadə etdiyi fikri qeyd etsələr sə, bu təsdiq və inkarın hansı hallarda, hansı məqamlarda işləndiyi fikrini dil faktları ilə göstərmirlər. Biz belə hesab edirik ki, bu hal əsasən feillərlə işlənən inkar prefikslərlə

əmələ gələn və bir də hər hansı inkarlıq vasitəsinin köməyi ilə baş verə bilər. Məsələn: Sən sinəsinə oğul dağı çəkilən atanın alınına **bişərəflik** damğasını zorla, güclə vurub dönə-dönə isbat edib, barı onu qeyrətli xanlar sərdabasına sənin ulu əcdadının məqbərəsinə **bihörmət** göndərmə, **kəmfürsət**, **namərd** övlad! Onlar sizin kimi **namərd**, **kəmfürsət** deyillər (R.Rəhimov, 142-144) və s. Belə hallarda “deyil” inkar vasitəsi ilə işlənən inkar prefiks təsdiq məna ifadə edir.

Müasir alman və Azərbaycan dillərində leksik-frazeoloji inkarlıq vasitələrini və sözdüzəltmə inkarlığını geniş şəkildə tədqiq edən dilçi alim U.Aslanova qeyd edir ki, müasir alman dilində mövcud çoxsaylı inkar vasitələr arasında neqativ mənənin müxtəlif çalarlarının ifadə olunmasında eksplisit indikatorlar olan inkar affikslər mühüm yer tutur (4, 55).

O.Yespersen prefiks inkarlığı və yaxud inkar prefiksləri ilə inkarı inkar məsələsinə xalq şivələrində, dialektlərdə rast gəldiyini qeyd edir (17, 385). Elə hesab edirik ki, O.Yespersenin yuxarıda qeyd etdiyi fikri müəyyən mənada təkinərlilik dillər üçün qəbul ediləndir, lakin bu fikirlə də tam razılaşmaq olmaz.

Bütün dillər müqayisə edildikdə aşkar olur ki, hər bir dildə müəyyən inkar şəkilçiləri, inkar ədatları, inkar sözləri, inkarlıq bildirən müəyyən sözlər mövcuddur. Hər bir dilin özünə məxsus inkar şəkilçiləri və ya inkar sözləri vardır. Məs.:

Rus dilində - *ne, nu* ədatları ; *hem* sözü,

Alman dilində - *nicht, niemand* sözləri,

Fransız dilində - *ne, sans* sözləri; *faute, de* inkar prefiksləri, *point, pas* inkar zərfləri,

İngilis dilində - *un-, in-* prefiksləri,

Latın dilində *non, ne, haud* inkar əlamətləri,

Türk dilində - *ma, -me* şəkilçiləri; *ne* bağlayıcısı; *deyil, yok* sözləri,

Özbək dilində - *ma, siz, be, na* affiksləri; *nə* bağlayıcısı; *yox, emas, tuqel* sözləri,

Fars dilində - *nə, bi, na* ön şəkilçiləri; *nist* sözü,

Tacik dilində - *no, be* ön şəkilçiləri; *ne* ədatı, *nest* sözü və s. (3,12).

Göründüyü kimi, ayrı-ayrı dillərdə inkarlığın ifadə vasitələri müxtəlif cür olsa da, hamısının mənası eynidir. Yalnız onların forması müxtəlifdir.

Müasir dilçiliyin aktual problemlərindən biri də inkarlığın tiplərinin müəyyənləşdirilməsi və konkret olaraq dəqiqləşdirilməsidir. İnkarlığın tiplərinin müəyyənləşdirilməsi və onun təsnifatı dilçiliyin mürəkkəb problemlərindən hesab olunur (11,55; 13,58,).

E.A.Novikov qeyd edir ki, bir dildə, məsələn, alman dilində inkarlığın təsnifatının bütün tiplərinin siyahısını vermək praktik nöqteyi-nəzərdən qeyri-mümkündür. Buna səbəb inkarlıqla bağlı kifayət qədər elmi tədqiqatların aparılmamasıdır (20, 143).

Bu nöqteyi-nəzərdən yanaşdıqda S.Abdullayevin təsnifatı maraqlıdır.

I. Müxtəlif dil səviyyələri baxımından inkarlıq tipləri: 1) inkarın morfolofi tipləri (-ma, -mə, -m; kein); 2) sintaktik inkarlar (*nicht, weder-noch; nə-nə də*); 3) leksik inkarlar (*schweigen, ruhen, itmək*); 4) derivasiya inkarlığı (*un-, miss-, -los, na-*); 5) leksik-qrammatik inkar (*niemand, nirgends, heç nə*); 6) leksik-frezeoloji inkarlıq (*jmdm. einen Bären aufbinden, etw. auf die lange Bank schieben, qulağına pambıq tıxamaq*).

II. İnkarlıq tiplərinin funksional təsnifatı. İnkarlığın mühüm funksional tipləri bunlardır: 1) predikativ (ümumi) inkarlıq; 2) qeyri-predikativ (xüsusi) inkarlıq. Bu tiplərlə yanaşı yarım tiplər də mövcuddur: 1) ümumi-predikativ inkarlıq (*niemand tauchte auf*), 2) diffensial-predikativ inkarlıq (*es regnete heute nicht*); 1) subyekt inkarlığı (*Nicht alle sind frei*), 2) obyekt inkarlığı (*Nicht dich habe ich gemeint*), 3) Adverbial inkarlıq (*Nirgends kannst du es finden*), 4) təyini inkarlıq (*er war nicht ein unbekannter Sänger*).

III. İnkarlığın distributiv-kombinator tipləri: 1) mononeqativ tip (*aus dem bisher Erzählten wird jeder merken, dass mein Vater kein armer Mann war; Qoca tək yaşamırdı*). 2) polineqativ tip (*heç nə görünmürdü*) (7,42).

Araşdırmalar nəticəsində belə qənaətə gəlmək olar ki, hər bir dildə mühakimələr həm təsdiqdə, həm də inkarda ifadə edilir. Təsdiq mühakimələr həqiqətdə baş verən mühakiməni əks etdirir. Lakin bunun əksinə olaraq, inkar mühakimə həqiqətdə baş verən ayrılmanı bildirir. Başqa sözlə desək, istər inkar, istərsə də təsdiq mühakimələr real faktları, təbiət və cəmiyyətin qanunauyğunluqlarını,

mövcud əşyalar, hadisələr haqqındakı bilikləri əks etdirir. Ona görə də fikirlərin ifadəsində təsdiq mühakimələr kimi, inkar mühakimələrin də böyük əhəmiyyəti və rolu vardır. Çoxaspektli və universal kateqoriya olan inkarlıq kateqoriyası yalnız sırf linqvistik baxımdan deyil, eyni zamanda ümumi-nəzəri nöqtəyi-nəzərdən də maraq doğuran problem kimi izah olunur. Məhz bu səbəbdən də inkarlıq kateqoriyasının qloballığı nitqin müxtəlif səviyyələrində kommunikasiyanın xarakterinin dəyişməsi və yeni münasibətlər yaratması ilə diqqəti cəlb edir. Hesab edirik ki, inkarlıq kateqoriyası ayrı-ayrı dillərin universal və spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tədqiq edilərsə, söylənilən fikir və mülahizələrin linqvistik təzahürü özünü tamamilə doğrultmuş olar.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Abdullayev S.Ə. Müasir alman və Azərbaycan dillərində inkarlıq kateqoriyası. Bakı, “Maarif” nəşriyyatı, 1998. -279 səh.
2. Abdullayeva M. Rus və Azərbaycan dillərində ikiqat inkarın ifadə vasitələri. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı, 2017, 38s.
3. Aslanov A. Müasir Azərbaycan dilində inkarlıq və kəmiyyət kateqoriyaları. Bakı, Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1963. -92 s.
4. Aslanova U. Müasir alman və Azərbaycan dillərində leksik-frazeoloji inkarlıq vasitələri. Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1998, 125 s.
5. Süleymanova V. Müasir ingilis dilində privativ fellər və onalrın semantik-üslubi səciyyəsi. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı, 2012, 23s.
6. Yusifov E. Alman dilində inkar prefiksləri və onların funksional-semantik təhlili. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı, Bakı, 2011, 22s.
7. Абдуллаев С.А. Вариативность утверждение и отрицания в разносистемных языках (на материале немецкого и азербайджанского языков). Автореф. дис. ...докт. филол. наук. Тбилиси, 1988, -48 с.
8. Адмони В. Введение в синтаксис современного немецкого языка. Изд. литер. на иностр.яз., М., 1955, 392 с.
9. Амиров Т.А. Имплицитное отрицание в современном английском языке. Автореф. дис. канд. фил. наук. М., 1981, 32 с.
10. Андреева И.В. Грамматическая категория отрицания и ее стилистические потенция в современном английском языке: Автореф. дис. канд.фил. наук. М., 1974, 33 с.
11. Айзенштадт Е.И. Классификация типов отрицания в современном английском языке. Ученые записки Московского обл. педагогического института т. XXXI, Труды кафедры иностранных языков, вып. 1. –М., 1955
12. Булах Н.А. Средства отрицания в немецком литературном языке. –Ярославль, 1962, с.86
13. Васильева С.А. К вопросы о природе отрицания. – Сборник работ Ленинградского технологического института пищевой промышленности. – Л., 1958, с.58
14. Виноградов В.В. Русский язык. М., Наука, 1972, 614 с.;
15. Гулыга Е.А. Шендельс Э.Н. Грамматико-лексические поля в соврем. немецком языке. М., Просвещение, 1969, 284 с.
16. Джафаров Д. А. Способы выражения отрицания современном азербайджанском языке. Автореф. дис. канд. фил. наук. Баку ,1965, 22 с.; 3, 92
17. Есперсен О. Философия грамматики. М., 1958, с.381-385
18. Куманичкина Л.Ф. /1/ Основные грамматические средства выражения отрицания в повествовательном предложении (на материале немецкого языка): Автореф. дис. канд. фил. наук. М., 1953, 19 с.

19. Мамедов Б.Р. Категория отрицания в современном английском и азербайджанском языках. Автореф. дис. канд. фил. наук. Баку, 1967, 19 с.,
20. Новиков Е.А. К проблеме лексических отрицаний в современном немецком языке. – В кн.: Вопросы лексики. Грамматики и фонетики немецкого языка. –М., 1974, с.138-152
21. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении, 7-е изд. М., Учпедгиз, 1956, 511с.;
22. Шендельс Е.И. /1/ Отрицание как лингвистическое понятие. – Ученые записки МГПИИЯ имени М.Тореза, т.19. –М.; 1959, с.125-142
23. (Шендельс Е.И. /2/ Система средств выражения отрицания в современном немецком языке. ИЯШ, 1957, N3, с.9-12)
24. Шербакова А.М. Формы отрицания в немецком языке. Автореф. дис. канд. фил. наук. М., 1951, 18 с.
25. Шипулина Л.П. /2/ Отрицательные повествовательные предложения в английском языке XV-начала XVIII века, Автореф. дис. канд. фил. наук. Ленинград, 1962, 26с.
26. Ференец С.А. Грамматическая категория отрицания в современном испанском языке. Автореф. дис. канд. фил. наук. М.,1972, 21 с.
27. Чинчлей Г.С.Отрицательно привативные префиксы при глаголе в современном французском языке. Автореф. дис. канд. фил. наук. М., 1964, 16 с.

Z.Yunisova

About the investigation of the category of negation in diversified languages

Summary

The article deals with the research of the negation category in diversified languages. Some well-known scientist's ideas are analyzed in different aspects. In the investigations the term negation category which is studied, specific peculiarities of the language, the key features that have been summarized and some other delicate moments are taken into consideration. However in every language certain negative prepositions, negative suffixes and specific signs and features of negation term is dealt with.

The category of negation which is multiaspected and universal is explained in the article not only from pure linguistic view but also as a problem which makes an interest from general point of view. That is why the globalization of the category of negation attracts the attention by changing the character of the communication and by creating new attitude in different levels of the language. We think that if the category of negation is investigated by considering the universal and specific features, the linguistic appearance of the said thoughts and ideas will thoroughly prove itself.

Key words: the category of negation, the means of negation, the expression of negation, negative particles, negative prefixes.

**О применении категории отрицания
на разных языковых системах**

Резюме

В статье речь идёт о применении категории отрицания на разных языковых системах. В последние годы в связи с изучением категории отрицания в разных аспектах в отдельных языках были анализированы точки зрения и мнения известных ученых лингвистов. В исследованиях о выражении категории отрицания надо обращать внимание в первую очередь на специфические особенности языка на их основные свойства, на те или иные положения. Вместе с тем в каждом языке отмечается наличие отрицательных части предлогов окончаний и слов а также говорится о своеобразных признаках и особенностях категории отрицания.

В статье многоаспектная и универсальная категория отрицания объясняется как проблема, вызывающая интерес не только с лингвистической точки зрения, а в том числе и с общетеоретической точки зрения. Именно по этой причине глобальность категории отрицания привлекает к себе внимание заменой характера коммуникации и образованием новых отношений на различных уровнях речи. Считается, что если категория отрицания будет исследоваться, учитывая универсальные и специфические особенности различных языков, то лингвистическое проявление высказанных мыслей и суждений полностью оправдает себя.

Ключевые слова: категория отрицания, отрицательные средства, выражения отрицания, отрицательные частицы, отрицательные префиксы

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 28.02.2019

çapa qəbul olunma tarixi: 10.04.2019

Filologiya elmləri doktoru, professor Sərxan Abdullayev tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.